

УДК 378.147.15

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ВНЗ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

©Дрокіна А. С.

Українська інженерно-педагогічна академія

Інформація про автора:

Дрокіна Аліна Сергівна: ORCID: 0000-0001-6943-1819; alinka.drokina@mail.ru; здобувач кафедри інтелектуальної власності та креативної педагогіки; Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська, 16, м. Харків, 61003, Україна.

Стаття присвячена проблемі підготовки студентів педагогічного ВНЗ в умовах інформатизації освіти. З'ясовано, що інформаційно-методична компетентність є однією з найважливіших складових професійної компетентності педагога, в результаті якої підвищується його інтелектуальний потенціал і конкурентоспроможність.

У ході нашого дослідження виявлено, що формування інформаційно-методичної компетентності майбутніх вчителів має проектуватися як відкрита, багатокомпонентна динамічна система, яка інтегрує в собі спеціальну, інформаційну, психолого-педагогічну і предметно-дидактичну підготовку майбутніх фахівців.

На основі аналізу потенціалу та дидактичних можливостей інформаційно-комунікаційних технологій обґрунтовано доцільність їх впровадження для підвищення рівня інформаційно-методичної компетентності студентів педагогічного вищого навчального закладу. З'ясовано, що інформаційно-методична компетентність майбутніх учителів формується в інформаційно-освітньому середовищі з використанням ІКТ, а також в умовах безперервної самоосвіти.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, інформаційно-методична компетентність, професійна підготовка у педагогічному ВНЗ, підготовка майбутніх учителів.

Дрокіна А. С. «Совершенствование информационно-методической компетентности студентов педагогических вузов средствами информационно-коммуникационных технологий»

Статья посвящена проблеме подготовки студентов педагогического вуза в условиях информатизации образования. Выяснено, что информационно-методическая компетентность является одной из важнейших составляющих профессиональной компетентности педагога, в результате которой повышается его интеллектуальный потенциал и конкурентоспособность.

В ходе нашего исследования выявлено, что формирование информационно-методической компетентности будущих учителей должна проектироваться как открытая, многокомпонентная динамическая система, которая интегрирует в себе специальную, информационную, психолого-педагогическую и предметно-дидактическую подготовку будущих специалистов.

На основе анализа потенциала и дидактических возможностей информационно-коммуникационных технологий обоснована целесообразность их внедрения для повышения уровня информационно-методической компетентности студентов педагогического вуза. Выяснено, что информационно-методическая компетентность будущих учителей формируется в информационно-образовательной среде с использованием ИКТ, а также в условиях непрерывного самообразования.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, информационно-методическая компетентность, профессиональная подготовка в педагогическом вузе, подготовка будущих учителей.

Drokina A. «Improvement of the informational and methodological competence of students of pedagogical higher educational institutions by means of information and communication technologies»

This article is devoted to the problems of training of students of pedagogical higher educational institution in the conditions of informatization of education. It is found that the informational and methodological competence is one of the most important components of professional competence of the teacher, which increases the intellectual capacity and competitiveness.

During our study, we revealed that the formation of the informational and methodical competence of future teachers should be designed as an open complex dynamic system, which integrates a special, informational, psychological-pedagogical and subject-didactic training of future specialists.

Based on the analysis of the potential and didactic possibilities of the information and communication technologies, the feasibility of their implementation to improve the level of informational and methodical competence of students of higher educational institutions was justified. It is found that the informational and methodological competence of future teachers is formed in the informational and educational environment using the information and communication technologies, as well as in continuous self-education.

Keywords: information and communication technologies, informational and methodological competence, professional training in pedagogical higher educational institutions, training of future teachers

Постановка проблеми у загальному вигляді. На етапі інтеграції України до європейського освітнього простору провідним напрямом освітньої політики визнається створення умов для забезпечення якості професійної освіти та її постійне підвищення до світових стандартів. Для успішної роботи державі потрібні висококваліфіковані фахівці, що відповідають вимогам сучасності. Основні положення щодо національної освіти і ролі педагогічних кадрів знайшли відображення у законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), Національній стратегії розвитку освіти в Україні, Державній програмі «Вчитель», Концепції «Нової української школи». Зазначені документи відображають нові вимоги до структури змісту освіти і умов реалізації освітнього процесу, що передбачає кардинальну зміну процесу підготовки педагогів в контексті інформаційного освітнього середовища.

На основі проведеного аналізу психолого-педагогічної, методичної, спеціальної літератури, документів з питань вищої професійної освіти, а також розгляду різних підходів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі можна виділити протиріччя між зростаючою потребою суспільства в якісній підготовці фахівців-освітян в умовах науково-технічного прогресу та недостатньою розробкою науково-педагогічних і методичних основ процесу формування інформаційно-методичної компетентності студентів в контексті майбутньої професійної діяльності в педагогічних вузах.

Мета проведеного дослідження полягає в аналізі доцільності впровадження ІКТ як засобу вдосконалення інформаційно-методичної компетентності студентів педагогічного ВНЗ у процесі професійної підготовки в умовах інформатизації освіти.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми та на які спирається автор. Методологію, теорію і практику інформатизації освіти розглядали вчені С. Бешенков, Я. Ваграменко, А. Гейн, А. Єршов, В. Житомирський, А. Кузнєцов, М. Сподарець, В. Монахов, І. Роберт, та ін.); педагогічні аспекти підготовки майбутнього вчителя до упровадження засобів інформаційно-комунікаційних технологій висвітлюються у роботах В. Андрієвської, Ю. Жука, М. Лаптевої, Г. Ломаковської, О. Майбороди, О. Суховірського, Й. Ривкінда, Ф. Ривкінд, В. Шакоцька, О. Шиман, Н. Олєфіренко та ін. Аналіз праць вищезазначених педагогів-дослідників засвідчив, що на розвиток професійної компетентності майбутнього учителя в сучасних умовах істотно

впливає процес інформатизації системи освіти, відводячи особливу роль упровадженню ІКТ у навчально-виховний процес. Тому науковці зводяться до єдиної думки в тому, що професійна компетентність сучасного учителя має неодмінно включати залучення активно використовувати засоби інформаційно-комунікаційних технологій у їх подальшій професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У нових інформаційних умовах невід'ємною частиною професійної компетентності майбутнього вчителя повинна стати інформаційно-методична компетентність, під якою ми розуміємо особливу системну якість фахівця, що являє собою упорядковану сукупність компетенцій в області професійних методик навчання, інформаційно-комунікаційних та освітніх технологій.

На думку В. Валюк, інформаційно-методична компетентність виконує наступні освітні функції: 1) адаптивно-коригуючу – здатність адекватно реагувати на процеси інформатизації суспільства і освіти та своєчасно коригувати технології навчання предмету з урахуванням цих процесів; 2) стимулюючо-розвиваючу – стимулювання інтересу до виконання професійної діяльності в нових умовах інформаційного суспільства і інформатизації освіти; 3) креативну – формування досвіду творчої діяльності в самостійному продукуванні нових методичних ідей, методів, форм і технологій навчання; 4) нормативно-оцінюючу – здатність адекватної оцінки сучасних вимог до суб'єкта і об'єкту навчання, змісту, методів, форм і технологій [2, с. 60].

Інформаційно-методична компетентність майбутніх учителів в умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій повинна безперервно вдосконалюватися і оновлюватися як професійними знаннями, обізнаності у сфері нових технологій навчання, так і сучасними методичними прийомами.

Цікавою тенденцією сучасних досліджень багатьох учених є з'ясування ролі ІКТ у процесі професійної підготовки майбутніх освітян [2; 3; 6; 7; 8]. За визначенням Морзе Н. В. «Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – це інформаційні технології на базі персональних комп'ютерів, комп'ютерних мереж і засобів зв'язку, для яких характерна наявність доброзичливого середовища роботи користувача» [6]. Серед засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій розрізняють: мультимедійні системи (мультимедійні дошки, мультимедійні проектори, комп'ютерно-лінгафонні засоби), комп'ютер (апаратне забезпечення; програмне забезпечення (ПЗ): системне ПЗ, прикладне ПЗ, педагогічні програмні засоби), засоби комунікацій (засоби локальної мережі, засоби глобальної мережі) [8, с.36].

Аналіз праць педагогів-дослідників дає підстави стверджувати, що у сучасних умовах інформаційно-комунікаційні технології виступають основним і обов'язковим засобом при формуванні інформаційно-методичної компетентності студентів педагогічного ВНЗ. Численні дослідження показують, що ІКТ сприяють поліпшенню результатів навчання і підвищують якість викладання у майбутній професійній діяльності. Інформаційно-методична компетентність включає широке коло практичних умінь в області застосування ІКТ, підкріплених професійним досвідом, що дозволяє вирішувати завдання наукового, пошукового, навчального, контролюючого, мотиваційного, рефлексивного, пізнавального характеру.

Дослідники І. В. Роберт, С. В. Панюкова, А. А. Кузнецов, А. Ю. Кравцова розкривають дидактичні можливості ІКТ, реалізація яких створює передумови інтенсифікації освітніх процесів й розробки методик, орієнтованих на розвиток інтелекту, самостійне здобування, засвоєння й представлення знань *миттєвий зворотній зв'язок між користувачем і засобами ІКТ, візуалізація навчальної інформації* щодо об'єкту, процесу, що вивчається; *моделювання й інтерпретація інформації* щодо об'єктів, що вивчаються або досліджуються, їх відносин, процесів, явищ – як реальних, так і віртуальних; *архівування, збереження великих обсягів інформації* із забезпеченням легкого доступу до неї, її передавання й тиражування; *автоматизація процесів обчислювальної, інформаційно-пошукової діяльності*, а також обробки результатів навчального експерименту з можливістю багатократного його повторення; *автоматизація процесів інформаційно-*

методичного забезпечення, організаційного управління навчальною діяльністю й контролю за результатами засвоєння, яка включає в себе автоматизацію інформаційної діяльності й інформаційної взаємодії між учасниками освітнього процесу засобами комп'ютерних мереж [5, с. 17].

Ми вважаємо, що удосконалення інформаційно-методичної компетентності майбутніх вчителів на основі потенціалу і дидактичних можливостей ІКТ має проектуватися як відкрита, багатоконпонентна динамічна система, яка інтегрує в собі спеціальну, інформаційну, психолого-педагогічну і предметно-дидактичну підготовку майбутніх фахівців.

Інформаційно-методична компетентність у професійній підготовці майбутнього вчителя формується при засвоєнні студентами інструментальних можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, усвідомленні студентами педагогічних можливостей ІКТ, науково-дослідну діяльність, впровадженні ІКТ під час освітньої та переддипломної практики.

Науковці зводяться до єдиної думки в тому, що інформаційно-методична компетентність майбутніх учителів формується в інформаційно-освітньому середовищі з використанням ІКТ, а також в умовах безперервної самоосвіти. Так, використання інформаційно-комунікаційних технологій в системі освіти змінює дидактичні засоби, методи і форми навчання, впливає на педагогічні технології, тим самим перетворюючи традиційне освітнє середовище в якісно нове – інформаційно-освітнє середовище (ІОС) [4]. Звернення до ІКТ істотно розширює склад і можливості низки компонентів ІОС. Відтак, до джерел вивчення інформації в цих умовах можна віднести бази даних та інформаційно-довідкові системи, електронні підручники, енциклопедії, ресурси Інтернет і т. ін. Як інструменти навчальної діяльності можна розглядати комп'ютерні тренажери, контролюючі програми, як засоби комунікацій – локальні комп'ютерні мережі або Інтернет [3, с. 277]. Кожен компонент інформаційно-освітнього середовища ВНЗ можна вважати сприятливим «мікросередовищем», у якому у процесі професійно-педагогічної підготовки формується інформаційно-методична компетентність майбутніх учителів.

У процесі професійної освіти студенти педагогічного ВНЗ мають повсякчас залучатися до самоосвіти, що дасть змогу у майбутній професійній діяльності самостійно підвищувати рівень інформаційно-методичної компетентності. Всесвітня мережа Інтернет дозволяє майбутнім фахівцям відкрити для себе додаткові форми самоосвіти. Так, мережеві спільноти дозволяють не тільки спілкуватися і ділитися своїм педагогічним досвідом, а й розвивати навички роботи з інтернет-ресурсами. Участь у дистанційних конференціях, вебінарах та конкурсах не можлива без комп'ютера, доступу до Інтернету та інформаційної грамотності майбутнього фахівця. Кожен студент, а у майбутньому – педагог, сам має змогу вибрати яку форму самоосвіти йому доцільніше та цікавіше використовувати, але яка б форма не була обрана, головним результатом буде удосконалення інформаційно-методичної компетентності фахівця засобами ІКТ.

Таким чином, у ході дослідження було з'ясовано, що сучасне інформатизоване та високотехнологічне суспільство потребує фахівця у сфері освіти, який володіє високим рівнем інформаційно-методичної компетентності, в результаті якої підвищується його інтелектуальний потенціал і конкурентоспроможність. Аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду з проблеми дослідження свідчить про те, що ІКТ виступають основним інструментом удосконалення ІМК майбутніх освітян, а також дають змогу максимально підвищити ефективність навчально-виховного процесу у педагогічному вищому навчальному закладі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, Інформаційно-комунікаційні технології виступають ефективним засобом удосконалення ІМК студентів педагогічного вузу у процесі сучасної професійної підготовки. Слід зазначити, що використання ІКТ у підвищенні рівня інформаційно-методичної компетентності в умовах інформатизації освіти є не лише ефективним, а й обов'язковим, оскільки освітня діяльність, що здійснюється без застосування ІКТ не може вважатися сучасною.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів окресленої проблеми. Перспективним напрямом дослідницької діяльності вважаємо з'ясування умов формування інформаційно-методичної компетентності у студентів педагогічного ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти [Електронний ресурс] / В. Ю. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – № 1 (15). – Режим доступу : <http://www.ime.edu.ua.net/em.html>
2. Валюк В. Методологічні основи системи формування інформаційно-методичної компетентності майбутнього вчителя хімії / В. Валюк // Зб.наук.пр. Уман.держ.пед.ун-ту. – 2012. – Ч. 4. – С. 59-65.
3. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр ; за ред. член-кор. НАПН України Р. С. Гуревича. – Львів : СПОЛОМ, – 2012. – 502 с.
4. Зенкіна С. В. Новая информационно-коммуникационная образовательная среда / С.В.Зенкина, А.А.Кузнецов//Основы общей теории и методики обучения информатике /под.общ.ред. А.А.Кузнецова. – М.: Бином, 2009. – С. 187-205.
5. Информационные и коммуникационные технологии в образовании : учеб.-метод.пособие / [И.В.Роберт, С.В.Панюкова, А.А. Кузнецов, А. Ю. Кравцова]; под ред. И.В.Роберт. – М. : Дрофа, 2008. – 312 с.
6. Морзе Н. В. Основи методичної підготовки вчителя інформатики : монографія / Н. В. Морзе. – Київ : Курс, 2003. – 372 с.
7. Садовая В. В. Формирование профессиональной компетентности будущего учителя начальной школы в информационно-образовательной среде / В. В. Садовая // Казанский пед. журнал. – 2013. – №2 (97). – С.27-32.
8. Шакоотько В. В. Методика використання ІКТ у початковій школі: навч.-метод. посіб. / В. В. Шакоотько. – Київ : Комп'ютер, 2008. – 128с.

References

1. Bykov, VYu 2010, 'Suchasni zavdannia informatyzatsii osvity', *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*, no 1 (15), <<http://www.ime.edu.ua.net/em.html>>.
2. Valiuk, V 2012, 'Metodolohichni osnovy systemy formuvannia informatsiino-metodychnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia khimii', *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, ch. 4, pp. 59-65.
3. Hurevych, RS, Kademiia, Miu&Koziar, MM 2012, *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v profesiinii osviti maibutnikh fakhivtsiv*, SPOLOM, Lviv.
4. Zenkina, SV & Kuznetsov, AA 2009, 'Novaya informatsionno-kommunikatsionnaya obrazovatel'naya sreda', *Osnovy obshchey teorii i metodiki obucheniya informatike*, Binom, Moskva, pp. 187-205.
5. Robert, IV, Panyukova, SV, Kuznetsov, AA & Kravtsova AYU, 2008, *Informatsionnye kommunikatsionnye tekhnologii v obrazovanii*, Drofa, Moskva.
6. Morze, NV 2003, *Osnovy metodychnoi pidhotovky vchytelia informatyky*, Kurs, Kyiv.
7. Sadovaya, VV 2013, 'Formirovanie professional'noy kompetentnosti budushchego uchitelya nachal'noy shkoly v informatsionno-obrazovatel'noy srede', *Kazanskiy ped. zhurnal*, no 2 (97), pp. 27-32.
8. Shakotko, VV 2008, *Metodyka vykorystannia IKT u pochatkovii shkoli*, Komp'uter, Kyiv.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2016р.